

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Шегинська Наталія Зенонівна

УДК 330.342.14:658.821(477)

**МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.01.01 – економічна теорія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ЛЬВІВ – 2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної теорії Львівського національного університету імені Івана Франка.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Мних Євген Володимирович
Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач
кафедри обліку і аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Башнянин Григорій Іванович
Львівська комерційна академія, завідувач кафедри економічної теорії;

кандидат економічних наук, доцент
Кульчицький Ярослав Володимирович
Український державний лісотехнічний університет, декан економічного
факультету.

Провідна установа – ***Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна***
Міністерства освіти і науки України, кафедра економічної теорії.

Захист відбудеться “ 3 ” червня 2003 р. о 13³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка (м. Львів, пр. Свободи, 18, аудиторія 115).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розісланий “ 30 ” квітня 2003 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради _____ Панчишин С. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах державної незалежності Україна переходить від командно-адміністративної до ринкової економіки. У цей період відбуваються глибокі зміни у всіх сферах економічного життя. Найвагомішою з них є перехід до нового типу макроекономічного регулювання, що передбачає формування ринкового механізму та конкурентного середовища, лібералізацію і глобалізацію ринків економічних благ. Результатом цих економічних процесів є виникнення та посилення змагальності і суперництва між діловими одиницями як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Проведення економічної політики, спрямованої на формування конкурентних відносин, є необхідною умовою виникнення ринкового середовища та підтримання економічного зростання. Країна, яка має конкурентні переваги завдяки об'єктивним чинникам, з перебігом часу ризикує їх втратити, якщо економічна політика не стимулює змагальність ділових одиниць, які є фундаментом структури національної економіки. Економічний поступ країни та добробут її громадян безпосередньо залежать від ефективності функціонування сектору підприємств. Тому економічні реформи, передовсім, потрібно скеровувати на посилення стійкості ділових одиниць, бо у ринковій системі конкуренція стає дедалі жорсткішою. У цих умовах головним завданням цих одиниць є не просто виробництво, а й ефективна робота та динамічний розвиток. Недосконала законодавча база та слабкий інструментарій макроекономічної політики в Україні індукують недостатні стимули до створення нових підприємств та підвищення рівня конкурентоспроможності уже наявних ділових одиниць.

Проблеми взаємозв'язку макроекономічного регулювання та конкурентоспроможності ділових одиниць для економічної науки не є новими. У світовій економічній науці їм присвячено чимало ґрунтовних праць, орієнтованих на вивчення окремих аспектів такого впливу. Вагомий внесок у дослідження впливу економічного середовища на конкурентоспроможність підприємств зроблено А. Смітом, М. Туган-Барановським, Дж. М. Кейнсом, Й. Шумпетером та іншими. Цим проблемам присвячені також праці М. Портера, І. Ансофа, А. Ругмана, Дж. Данінга, Дж. К. Грейсона, К. О'Дела, Ю. Іванова, Р. Фатхутдінова та ін. Серед вітчизняних дослідників впливу макрорегулювання на усталеність роботи ділових одиниць та їх конкурентоспроможність слід назвати І. Астахову, Ю. Бажала, Г. Башнянина, В. Геєця, Є. Мниха, А. Маренича, В. Марцина, С. Оборську, А. Савченка та ін.

У вітчизняній літературі питання, пов'язані з проблемами впливу макроекономічного середовища на внутрішню конкурентоспроможність підприємств найчастіше висвітлюються і полемізуються на сторінках наукових журналів "Економіка України", "Фінанси України", "Економіст", "Регіональні перспективи", "Економіка і прогнозування" та у часописах "Голос України", "Галицькі контракти", "Бизнес", "Урядовий кур'єр" та інших. Разом з тим не всі аспекти

цієї складної і багатогранної проблеми з'ясовані та отримали належне обґрунтування. Багато положень носять дискусійний характер.

Сучасний етап ринкової трансформації економіки України характеризується погіршенням фінансового стану багатьох ділових одиниць, знижується рівень їх внутрішньої конкурентоспроможності в умовах зростання відкритості вітчизняної економіки. Тому існує потреба подальшого дослідження процесу впливу макроекономічного середовища на ефективність діяльності підприємств.

У вітчизняній економічній науці проблеми впливу макрорегулювання на функціонування та конкурентоспроможність ділових одиниць досліджені, на наш погляд, ще недостатньо. Передовсім слабо вивчені об'єктивні передумови та тенденції формування ринкового макросередовища функціонування підприємств, детально не проаналізовано коло інституційних визначників внутрішньої конкурентоспроможності підприємств у перехідній економіці. Є потреба у глибшому аналізі критеріїв оцінювання конкурентоспроможності ділових одиниць та розробленні пропозицій щодо підвищення рівня їх конкурентоспроможності в умовах поглиблення ринкової трансформації економіки. Залишається недостатньо вивченими окремі питання впливу макроекономічної політики України у 90-х роках на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств на внутрішньому ринку. Відчувається нестача узагальнення досвіду державного впливу на процес стабілізації діяльності ділових одиниць у країнах, що розпочали ринкові перетворення дещо раніше. Водночас ще не достатньо з'ясовані окремі теоретичні аспекти цієї проблеми. Усе це зумовило вибір теми дисертаційного дослідження, обґрунтування її мети, цілей, завдань, а також логіку викладення матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планом науково-дослідних робіт економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Обраний напрямок дисертаційного дослідження пов'язаний з реалізацією кафедрою економічної теорії науково-дослідної теми “Дослідження закономірностей формування економічної системи України”.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування нових підходів та засад забезпечення конкурентоспроможності підприємств і напрацювання на цій основі методичних положень та практичних рекомендацій щодо досягнення і утримання міцних ринкових позицій товаровиробниками в умовах ринкової трансформації економіки України.

Для досягнення цієї мети у дисертації поставлено такі завдання:

- уточнити суть поняття “конкурентоспроможність підприємств” та виявити його характерні риси у перехідній економіці;
- систематизувати погляди економістів на проблему конкурентоспроможності підприємств;
- визначити систему показників та вдосконалити методику аналізу конкурентоспроможності

підприємств;

- дослідити вплив зміни макросередовища на ефективність функціонування підприємств, антимонопольну політику України в період трансформації її економіки;
- проаналізувати вплив макроекономічного інструментарію на внутрішню конкурентоспроможність сектору підприємств, виявити обставини, що гальмують розвиток конкурентних відносин у вітчизняній економіці;
- проаналізувати вплив зовнішньоекономічної політики на внутрішню конкурентоспроможність підприємств;
- запропонувати практичні рекомендації та пропозиції щодо підвищення рівня внутрішньої конкурентоспроможності підприємств.

Об'єктом дослідження є конкурентне середовище діяльності українських підприємств.

Предметом дослідження відповідно до поставленої мети і завдань є особливості, закономірності, тенденції та механізми формування внутрішньої конкурентоспроможності сектору вітчизняних підприємств в умовах ринкової трансформації економіки України.

Методи дослідження. У роботі використані різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема наукової абстракції, аналізу та синтезу, статистичні методи (групування, динамічні порівняння), графічний, табличний тощо. Теоретичною і методологічною основою дисертації є система економічних законів та принципів розроблених економічною теорією стосовно конкуренції, конкурентоспроможності, макроекономічної політики, законодавчі та нормативні акти, які регламентують діяльність підприємств, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів з проблем оцінки та забезпечення конкурентоспроможності підприємств, офіційні українські і зарубіжні статистичні матеріали, дані Державного інноваційного фонду, міжнародних організацій.

Наукова новизна одержаних результатів:

- набуло подальшого розвитку визначення та тлумачення конкурентоспроможності як комплексної характеристики діяльності підприємств у перехідній економічній системі;
- узагальнено та систематизовано погляди вітчизняних і зарубіжних економістів на конкурентоспроможність економічних суб'єктів;
- запропоновано моделі аналізу конкурентоспроможності підприємств на основі конкурентоспроможності продукції, за їх виробничим потенціалом і впливом зовнішнього середовища;
- вперше на рівні дисертаційного дослідження проаналізовано вплив макроекономічної політики на внутрішню конкурентоспроможність ділових одиниць у перехідній економіці України;
- виявлено основні особливості впливу нормативної бази підприємницької діяльності на

конкурентоспроможність українських підприємств;

- з'ясовано причини низького рівня конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів економічної діяльності та запропоновано заходи для її підвищення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні методологічних та практичних рекомендацій щодо проведення фіскальної, монетарної, антимонопольної, інвестиційної політики в перехідній економіці України у контексті підвищення конкурентоспроможності сектору вітчизняних підприємств, які можуть бути використані для вдосконалення антимонопольного законодавства, розроблення законодавчих актів про оподаткування підприємств, реалізації стратегії досягнення конкурентних переваг ділових одиниць тощо. Отримані теоретичні положення та методичні підходи можуть використовуватися у процесі викладання економічних дисциплін у вузах, розробки спецкурсів і методичних посібників. Основні наукові положення, узагальнення, висновки та рекомендації використані в навчальному процесі на економічному факультеті ЛНУ імені Івана Франка та Львівському банківському інституті.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи дисертанта та індивідуальним внеском автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися і отримали схвальні відгуки на щорічних звітних наукових конференціях викладачів та аспірантів економічного факультету ЛНУ імені Івана Франка упродовж 1999-2002 рр., Міжнародній науково-методичній конференції “Формування нової парадигми економічної освіти в Україні” (Львів, 19-20. 10. 2000 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку XXI століття.” (Львів, 26-27. 04. 2001 р.), Міжнародній науковій студентсько-аспірантській конференції “Актуальні проблеми формування економічної системи України” (Львів, 16-17.05.2002 р.), тринадцятій та чотирнадцятій наукових сесіях Наукового товариства ім. Шевченка (Львів, 22. 02- 30. 03. 2002 р. та Львів, 1-29. 03. 2003 р.)

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковані в 8 наукових працях загальним обсягом 1,8 д. а.: 6 статей у фахових виданнях та 2 статті у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладений на 184 сторінках машинописного тексту. Робота містить 11 таблиць, 22 рисунки та схеми, 2 додатки. Список використаної літератури налічує 161 найменувань.

Дисертація має таку структуру:

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження конкурентоспроможності підприємств у перехідній економіці

1.1. Суть та види конкурентоспроможності підприємств

1.2. Визначники та методики оцінки конкурентоспроможності підприємств у перехідній економіці

1.3. Зміна макросередовища функціонування вітчизняних підприємств в умовах реформування економіки

1.4. Висновки до I розділу

Розділ 2. Проблеми і напрями підвищення рівня внутрішньої конкурентоспроможності підприємств в умовах переходу України до ринку

2.1. Інституційні визначники внутрішньої конкурентоспроможності підприємств

2.2. Впливи макроекономічної політики на конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому ринку

2.3. Напрями підвищення рівня внутрішньої конкурентоспроможності вітчизняних підприємств

2.4. Висновки до II розділу

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі – “Теоретико-методологічні основи дослідження конкурентоспроможності підприємств у перехідній економіці” – розглянуто рівні, види та значення конкуренції, розкрито суть категорії “конкурентоспроможність”, з’ясовано її економічний зміст, проаналізовано визначники і методики оцінки, досліджено вплив змін макросередовища на функціонування вітчизняних підприємств.

У першому параграфі цього розділу дисертант аналізує економічний зміст поняття “конкурентоспроможність”, попередньо з’ясувавши суть та значення “конкуренції” як базової категорії. Автор розглядає погляди на конкуренцію представників різних економічних шкіл, аналізує функції, основні види, значення конкуренції для розвитку економіки, її позитивні і негативні впливи на економічних суб’єктів та необхідність конкурентних відносин для нормального функціонування ринкової економіки.

Дисертант виходить з того, що конкуренція є безперервним процесом економічного змагання між суб’єктами економічної діяльності за ринки факторів виробництва та кращі умови збуту своєї

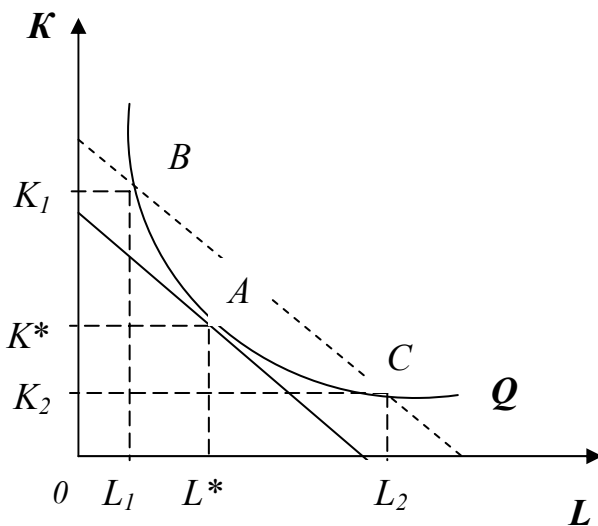
продукції. Безпосередньо пов'язаною і похідною від конкуренції є категорія “конкурентоспроможність”. Аналіз літературних джерел показав, що економісти тлумачать цю категорію неоднаково. На думку дисертанта, конкурентоспроможність доцільно розглядати на двох рівнях: макроекономічному (конкурентоспроможність національної економіки) та мікроекономічному (конкурентоспроможність галузі, підприємства, продукції). У дисертації показано, що усі рівні конкурентоспроможності, незважаючи на відмінності між собою, є тісно взаємопов'язаними і взаємозалежними. Інакше кажучи, конкурентоспроможність національної економіки забезпечують її конкурентоспроможні кластери, зокрема, галузі; носіями конкурентоспроможності галузі є підприємства, а конкурентоспроможність підприємств, на думку однієї групи економістів, визначається характеристиками їх кінцевої продукції, а на думку іншої, – ефективністю виробничого процесу.

У дисертації зазначено, що конкурентоспроможними можна вважати підприємства, які завдяки ефективно організованій виробничій, збутовій, маркетинговій та управлінській діяльності, можуть здобувати переваги над іншими вітчизняними чи іноземними виробниками, виготовляти потрібну споживачам продукцію з використанням найновіших досягнень науки і техніки, оперативно пристосовуватися до змін кон'юнктури ринку, оптимізувати свої розміри та обсяги виробництва задля досягнення поставлених цілей. У результаті проведених досліджень дисертант робить висновок, що “конкурентоспроможність” є складною багатовимірною категорією, яка вивчається низкою економічних дисциплін і має величезне практичне значення. Автор пропонує трактувати її як здатність суб'єктів економічної діяльності витримувати конкурентну боротьбу на ринках економічних благ, швидко і ефективно пристосовуючись до нових умов господарювання.

У *другому параграфі* узагальнено наявні у науковій літературі підходи до кількісної оцінки спроможності підприємств витримувати конкурентну боротьбу. Дисертант виходить з того, що стійка конкурентоспроможність підприємств можлива лише за сприятливих макро- та мікроекономічних чинників. До макроекономічних чинників передовсім віднесено кількість та якість факторів виробництва, обсяг поточних інвестицій, процентні ставки, вартість капіталу, валютний курс тощо. Мікроекономічні чинники поділено на дві групи: 1) ті, що впливають на витрати виробництва (ціни та продуктивність факторів виробництва, технологія, ефективність маркетингових заходів, менеджменту тощо); 2) ті, що визначають властивості продукції (дизайн, надійність, рівень сервісного обслуговування, використання інновацій тощо).

Проаналізовано також основні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Увага акцентується на тому, що одним з найбільш поширених є метод, який базується на теорії міжнародного поділу праці: передумовою для досягнення фірмою стійких конкурентних позицій є наявність порівняльних переваг, які забезпечують нижчі витрати виробництва, ніж у конкурентів. Заслужують на увагу також методи оцінки конкурентоспроможності, які ґрунтуються на теорії

рівноваги фірми А. Маршала та теорії факторів виробництва. Критерієм конкурентоспроможності відповідно до згаданої методики є наявність у виробників продуктивніших факторів виробництва чи технологій. Показниками, які беруть тут до уваги, є: процентні ставки, відносна вартість обладнання, ставки заробітної плати, вартість матеріальних ресурсів тощо. Графічно цей критерій можна зобразити за допомогою ізокванти та ізокости (рис. 1). За інших рівних умов, з меншими витратами праці (L) та капіталу (K) такий самий обсяг виробництва (Q) зможе забезпечити під-

Рис. 1 Визначення оптимального обсягу виробництва підприємством методом мінімальних витрат

приємство, яке знаходиться в точці A , де дотикаються ізокоста та ізокванта. Економічний зміст точок B і C полягає в тому, що інші виробники на виготовлення аналогічної кількості благ затратимуть більше ресурсів.

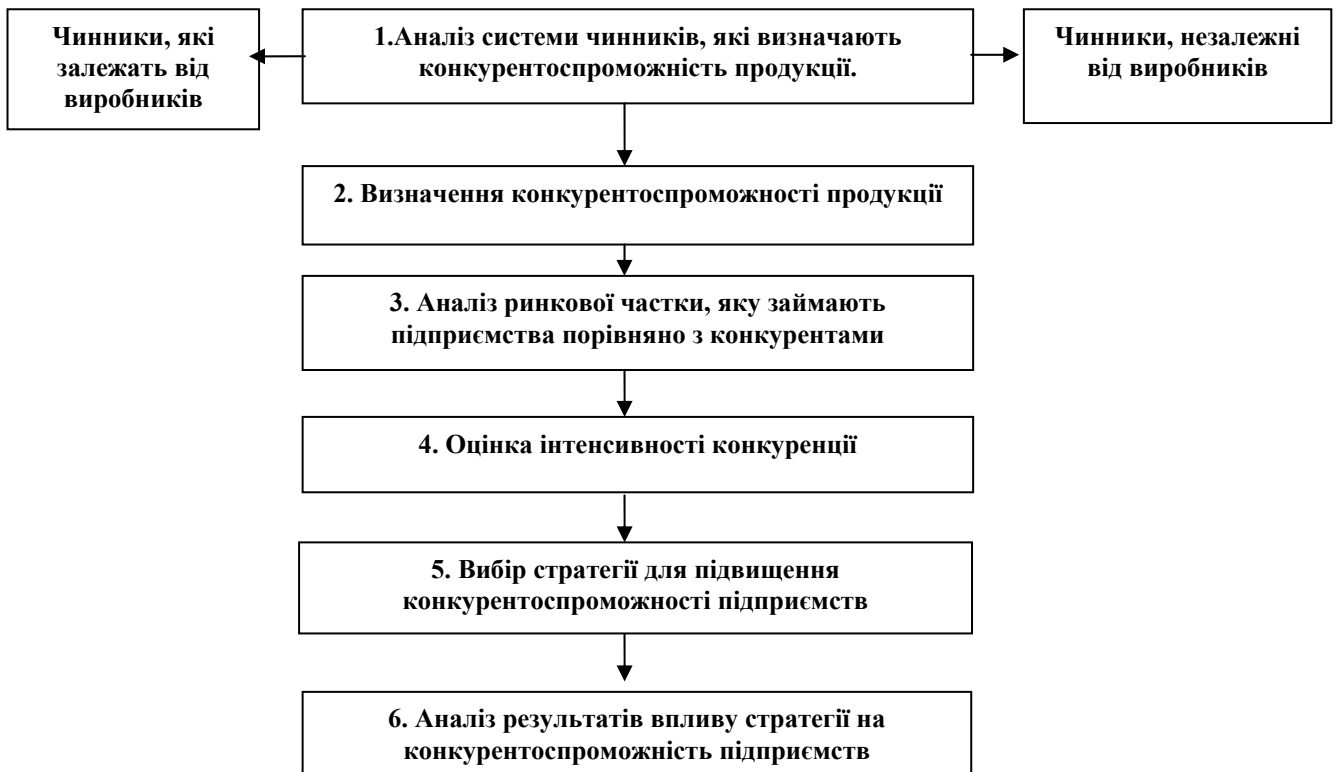
Метод оцінки конкурентоспроможності підприємств за допомогою “нецінових чинників” має обмежене застосування, оскільки успішно може використовуватися лише для підприємств, що виготовляють один вид продукції.

Підхід до оцінювання конкурентоспроможності підприємства на підставі конкурентоспроможності продукції є продуктивним, але трудомістким. Для систематизації розрахунків дисертант пропонує використовувати табличну модель аналізу (рис. 2). Одним з найважливіших етапів у цій моделі є 1-й – аналіз системи чинників, які впливають на конкурентоспроможність підприємства.

Їх поділено на дві групи: 1) ті, що залежать від самого підприємства (чинники мікросередовища); 2) ті, що не залежать від підприємства (чинники макросередовища). У дисертації до першої групи віднесено ділову репутацію, товарну марку, техніко-експлуатаційні характеристики виробу, його ціну, якість та правовий захист, ефективність виробничих процесів, сертифікацію товару, новачії. Як чинники макросередовища враховано: ділову репутацію країни, митну та податкову політику держави, коливання валютних курсів, державний устрій тощо. На другому етапі – визначають конкурентоспроможність продукції, як підвалину конкурентоспроможності підприємств, наприклад, за допомогою методики порівняння її технічних та економічних параметрів. На третьому – за допомогою відносних показників обчислюють та аналізують ринкову частку суб’єктів економічної діяльності, що функціонують на даному ринку. На цій основі оцінюють потужність конкурентів та

частку здобутого сегменту ринку. Останні два етапи передбачають формування можливих стратегій розвитку підприємства та вибір тих з них, які реально можуть використовуватися виробниками, з огляду на їхні фінансові, матеріальні, технічні та інші можливості.

Конкурентоспроможність підприємств, на думку дисертанта, можна визначати також на підставі аналізу виробничого потенціалу підприємства та ступеня впливу зовнішнього середовища (рис. 3). Перевагою такого підходу є можливість врахування особливостей розвитку конкурентної ситуації на ринку, з'ясування місця кожного підприємства на даному ринку, визначення найсильніших конкурентів серед його учасників.

Рис. 2 Модель аналізу конкурентоспроможності підприємств на підставі конкурентоспроможності продукції

На думку автора, конкурентоспроможність підприємства є категорією, яку можна представити у вигляді функції:

$$C_e = F(C_g; P; F_e),$$

де C_e – конкурентоспроможність підприємства;

C_g – конкурентоспроможність продукції;

P – потенціал підприємства;

F_e – фінансовий стан підприємства.

Реферований параграф завершується висновком, що жоден з методів оцінки конкурентоспроможності підприємства не дає змоги врахувати усі можливі її чинники. Тому для отримання надійних оцінок рівня конкурентоспроможності підприємства необхідно одночасно

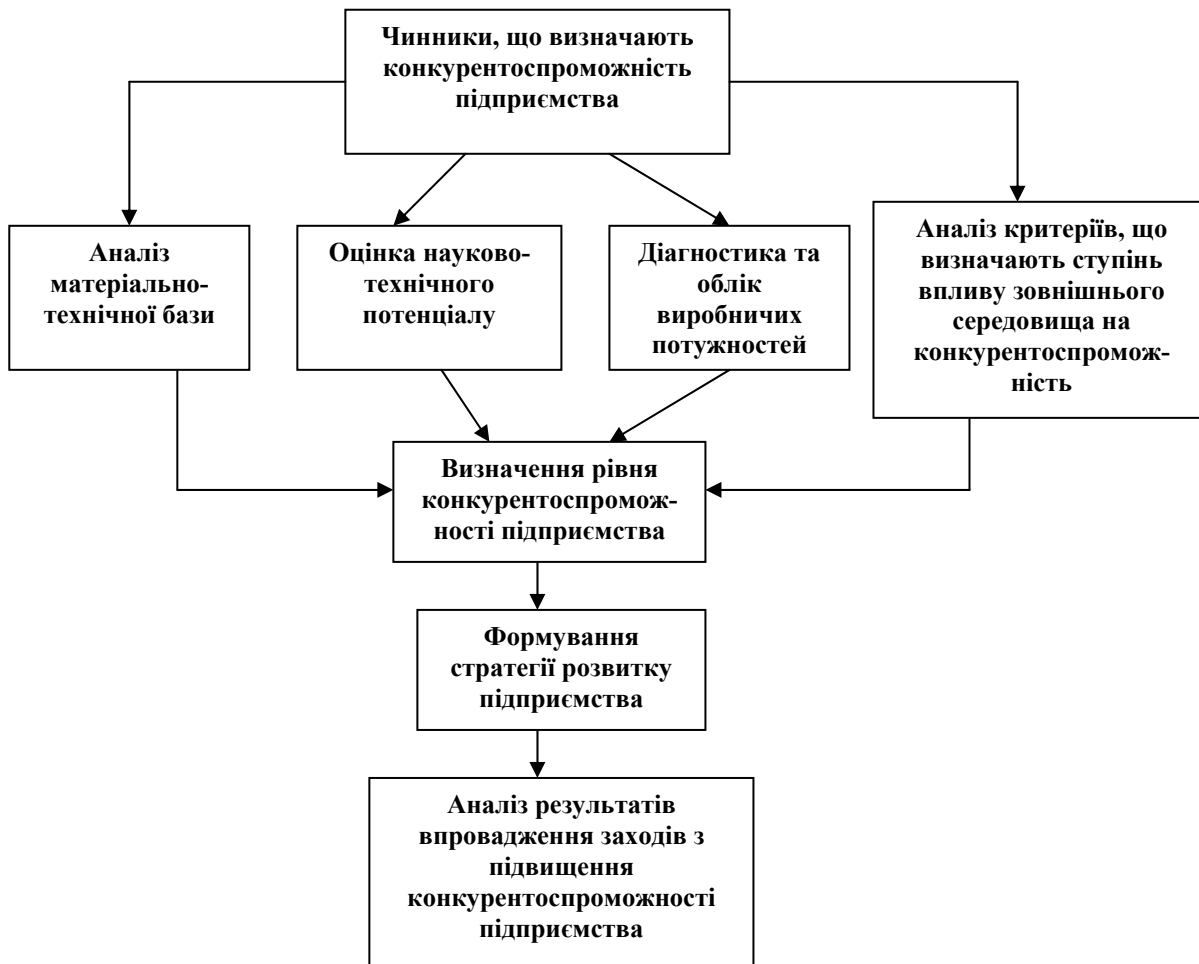
враховувати результати різних методик.

У *третьому параграфі* простежено історичні передумови формування конкурентного середовища в економіці України та його еволюцію в ході поглиблення трансформаційних процесів. Тут розглядається суть і необхідність ринкової трансформації економіки, її вплив на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Дисертант аналізує причини низького рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників та акцентує на тому, що ці причини потрібно розділити на дві групи: 1) ті, що склалися внаслідок перебування України у складі Радянського Союзу; 2) ті, що виникли після проголошення незалежності.

У реферованому параграфі спочатку коротко розглядаються концептуальні відмінності двох моделей товарної форми виробництва – ринкової та адміністративно-командної, що стали джерелом формування радянської господарки, принципи макроекономічного регулювання в адміністративній системі, їх еволюція у контексті формування конкурентного середовища та конкурентоспроможного сектору підприємств. Автор виділяє та аналізує ознаки адміністративно-командної системи, які унеможливили розвиток конкурентних відносин на усіх рівнях – монополія державної власності і керований урядом ринок. Економічна історія засвідчує, що командна система була неефективною, марнотратною, природоруйнівною та неспроможною забезпечити досягнення високих життєвих стандартів. Тому сам перехід вітчизняної економіки на ринкові засади господарювання може стати джерелом підвищення ефективності її функціонування і створення міцного фундаменту для зростання добробуту громадян. Проте цей перехід передбачає важкий та неоднозначний трансформаційний період.

Далі розглядаються суть, моделі та основні завдання перехідної економіки а також особливості трансформаційних процесів у пострадянських країнах. При цьому особливу увагу приділено впливові зміни макроекономічного середовища на функціонування вітчизняних підприємств. З цією метою дано оцінку початкового рівня розбалансованості економіки України і змін, які відбулися за останнє десятиліття через аналіз економічних процесів у сферах виробництва і цін, галузевій та інституційній структурах економіки, методах державного управління та їх впливу на рівень конкурентоспроможності національних виробників. Автор доходить висновку, що Україна досягла певних успіхів у створенні ринкової інфраструктури та проведенні реформ, але низький рейтинг конкурентоспроможності вітчизняної економіки засвідчує недостатню ефективність політики реформування.

У другому розділі дисертації – **“Проблеми і напрями підвищення рівня внутрішньої конкурентоспроможності підприємств в умовах переходу України до ринку”** – аналізуються

Рис. 3 Модель аналізу конкурентоспроможності підприємства за його виробничим потенціалом та впливом зовнішнього середовища

визначники конкурентоспроможності підприємств на внутрішньому ринку, вплив на неї макроекономічної політики та обґрунтовуються пропозиції і напрями підвищення рівня конкурентоспроможності ділових одиниць.

У першому параграфі проаналізовано інституційні визначники внутрішньої конкурентоспроможності підприємств. Зокрема показано, що у трансформаційному періоді насамперед потрібно сформувані нові “правила гри” економічних суб’єктів. Реформи не повинні обмежуватися приватизацією державної власності та лібералізацією цін, а й необхідно створити нові інститути, які забезпечують підвищення розподільної ефективності економіки та індукують стимули до праці, прояву підприємницької ініціативи. Аналізуючи вплив інституційних чинників на конкурентоспроможність економічних суб’єктів, дисертант зосереджує свою увагу на найважливіших з них – відносинах власності, правовій та нормативній базі підприємництва.

Автор виходить з того, що однією з найважливіших умов підвищення внутрішньої конкурентоспроможності ділових одиниць є ефективна приватизація державного майна. У реферованому параграфі аналізується суть та значення інституту власності, еволюція приватної власності в Україні, починаючи з ухвалення закону “Про власність” 1991 року. Далі проаналізовано вплив законодавчої бази, податкової системи, діяльності Державного інноваційного фонду на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств.

У дисертації зазначено, що підвищення рівня конкурентоспроможності ділових одиниць стримується численними штучними бар’єрами, які перешкоджають розвитку підприємництва (зокрема, ліцензування та патентування); не створено дієвих механізмів сприяння малому підприємству на місцевому рівні. Все ще у стадії формування перебувають основні елементи ринкової інфраструктури, особливостями якої сьогодні є хаотичність, нерівномірний розвиток, невідпрацьованість взаємозв’язків, що гальмує формування конкурентного середовища. Знижує рівень конкурентоспроможності підприємств також непослідовна амортизаційна політика та фактична бездіяльність Державного інноваційного фонду. Дієвість антимонопольного законодавства істотно послаблена недостатньою активністю Антимонопольного комітету України та фактичною відсутністю регулювання природних монополій.

На конкурентоспроможність підприємств, як відомо, сильно впливає податкова система. У дисертації акцентується на тому, що в Україні завищені ставки податків, які сплачують ділові одиниці, податкова система має фіскальний характер, порушуються такі принципи її побудови як рівність, справедливість та економічна доцільність, існують необґрунтовані і відсутні необхідні податкові пільги, що знижує рівень конкурентоспроможності ділових одиниць.

Інституційно-економічне середовище, яке сформувалося в Україні, на думку дисертанта, підриває стимули до легальної діяльності фірм, стимулює зростання тіньової економіки, ліквідує стимули до стратегічного планування, без якого неможливий динамічний розвиток підприємств. Тому головним завданням ринкової трансформації економіки в Україні має стати стабілізація, удосконалення та забезпечення дієвості нормативно-правової бази економічної діяльності.

У другому параграфі реферованого розділу автор аналізує вплив стабілізаційної політики на внутрішню конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Перший його пункт присвячений дослідженню впливу на конкурентоспроможність фіскальної і монетарної політики, які найчастіше застосовує держава для стабілізації національної економіки. Фіскальна політика у перехідній економіці, на думку багатьох економістів, відіграє головну роль, бо дає змогу за допомогою податків і державних видатків оптимізувати структуру економіки та зайнятості, стримувати трансформаційний спад, впорядковувати державні фінанси та фінанси підприємств, боротися з інфляцією, посилювати цінову конкуренцію. Підвищення податкових ставок чи збільшення кількості податків спричиняє зростання витрат виробництва, зменшує прибуток підприємств, а отже, зменшує суми власних грошових коштів, які необхідні для розвитку та підвищення конкурентоспроможності ділових підприємств.

Далі автор аналізує ефективність фіскальної політики в Україні через призму її впливу на конкурентоспроможність суб'єктів економічної діяльності. Розгляд структури податкових надходжень до державного бюджету і напрямів їх використання упродовж 1992-2001 років дає підстави для висновку, що фіскальна політика в Україні була непослідовною і не спрямовувалася на підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних ділових одиниць.

Можливості застосування монетарної політики для зміцнення конкурентоспроможності підприємств у перехідній економіці є вужчими тому, що окремі компоненти інфраструктури, необхідні для її проведення, ще не сформувалися (наприклад, ринок цінних паперів). Проте, монетарна політика в Україні, на думку автора, проводилася послідовніше і мала чітко визначену мету – стабілізація загального рівня цін та курсу національної валюти, що позитивно вплинуло на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств.

Зовнішньоекономічна політика відіграє важливу роль у процесі формування конкурентного середовища в Україні, що визначається її особливим геополітичним становищем і високим рівнем відкритості економіки. Автор аналізує місце України у світовому поділі праці, з'ясовує роль імпорту товарів та послуг у формуванні конкурентного середовища, позитивні та негативні наслідки входження України у Світову організацію торгівлі. З цією метою досліджуються абсолютні та порівняльні переваги української економіки, можливості виготовлення конкурентоспроможної продукції вітчизняними підприємствами, доцільність імпорту окремих благ, динаміка розвитку економічних зв'язків з іноземними партнерами та інші аспекти зовнішньоекономічної діяльності.

Автор акцентує на тому, що імпортний режим з перших років відновлення незалежності України був ліберальним, завдяки чому нейтралізується дефіцит товарів на внутрішньому ринку і стимулюється розвиток вітчизняних виробництв. Проте гостро постала проблема надмірної кількості необґрунтованих пільг зі сплати ввізного мита, які не лише спотворюють умови

конкуренції на внутрішньому ринку, а й знижують доходи державного бюджету та створюють сприятливий ґрунт для зловживань.

Імпорт товарів в Україну, на думку автора, умовно можна поділити на три категорії: 1) виправданий – увезення товарів, які з об'єктивних причин в Україні не можуть вироблятися; 2) не виправданий – товари, які можуть виробляти чи виробляють вітчизняні підприємства і додатково ввозяться з-за кордону, бо національні виробники поки що не спроможні виготовити продукцію аналогічної якості; 3) економічно вигідний – результат міжнародного поділу праці, коли ввозяться блага, виробництво яких у даній країні вимагає відносно більших витрат, тому є економічно невиправданим. Конкуренцію імпорту на внутрішньому ринку доцільно розглядати лише з приводу невиправданого імпорту.

Незважаючи на несприятливе макроекономічне середовище, яке погіршує конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, існують чинники, які забезпечують Україні абсолютні переваги у виробництві багатьох виробів:

- дешева та висококваліфікована робоча сила, унікальні технології, які використовуються в окремих галузях;
- вигідне географічне розміщення;
- відносна забезпеченість багатьма природними ресурсами;
- недозавантаженість виробничих потужностей і можливість їх залучення у виробництво, незважаючи навіть на значне зношення;
- спроможність виробляти продукцію, яка є конкурентоспроможною на пострадянських ринках та ринках країн, що розвиваються;
- відносно висока ефективність підприємств військово-промислового комплексу.

Уміле використання цього потенціалу може істотно посилити позиції вітчизняних виробників на світовому ринку. У дисертації показано, що зовнішньоекономічна політика торговельних партнерів України не сприяє розвитку вітчизняного експорту та поліпшенню його структури. Тому підвищення конкурентоспроможності підприємств на міжнародних ринках має стати пріоритетом економічної політики. На думку дисертанта, цьому сприятиме залучення іноземних інвестицій, з якими відбувається приплив нових технологій, управлінських знань тощо. В сучасних умовах ці інвестиції є важливим напрямом прискореного підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Проте, через відсутність в Україні політичних, економічних, правових, інституційних та інших передумов обсяги іноземних капіталовкладень є незначними. Створення сприятливого клімату для активізації інвестиційного процесу і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств має стати стратегічним завданням уряду.

В останньому параграфі другого розділу автор аналізує напрями підвищення внутрішньої

конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. У цьому зв'язку передовсім зазначено, що потрібно забезпечити чітке та неухильне дотримання прав власності, їх специфікацію та формування у свідомості громадян позитивного ставлення до приватної власності. Для вкорінення та розвитку приватного сектору необхідно спростити процедуру реєстрації підприємницької діяльності, зменшити кількість видів діяльності, що підлягають ліцензуванню чи іншого роду контролю з боку держави, створити чітку процедуру банкрутства фірм, підтримуючи одночасно розвиток малого та середнього бізнесу. Важливо провести приватизацію великих збиткових державних підприємств відповідно до міжнародних стандартів – прозоро, на конкурсних засадах, а також забезпечити виконання новими власниками взятих на себе інвестиційних зобов'язань і не допускати порушення норм антимонопольного законодавства (табл. 1).

Таблиця 1

Структура порушень антимонопольного законодавства в Україні (%)

Види порушень	1999	2000	2001
Зловживання монопольним становищем	44,1	45,2	50,4
Антиконкурентні узгоджені дії	2,1	2,7	3,5
Дискримінація суб'єктів господарювання	25,1	28,1	30,7
Недобросовісна конкуренція	4,6	5,0	5,4
Інші порушення	24,1	19,0	10,0

Джерело: Річний звіт Антимонопольного комітету України (2001 рік).

Автор наголошує на тому, що економіка України не може стати конкурентоспроможною без структурної перебудови її паливно-енергетичного сектору у напрямку диверсифікації постачання енергоносіїв, налагодження жорсткого контролю за фінансовими потоками у цій галузі задля недопущення зловживань та спекуляцій з боку природних монополій. Потрібно також створити ефективну систему державного управління через здійснення адміністративної реформи, суть якої у чіткому розподілі управлінських функцій та відповідальності за їх виконання, скороченні керівного апарату, видатків на його утримання тощо.

Першочерговим кроком для зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників, на думку автора, має бути зміна податкової політики у напрямі поєднання інтересів держави, підприємств і громадян. Для цього доцільно встановити граничний коефіцієнт податкового навантаження на рівні 35-40%, зменшити кількість податків за рахунок тих, що не мають вирішального значення для бюджету, оподаткувати діяльність, пов'язану з готівковим обігом, звести до мінімуму перелік податкових пільг, залишивши їх лише у виняткових випадках (наприклад, для підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність), створити повну і дієздатну правову базу оподаткування через ухвалення Податкового кодексу України.

У реферованому параграфі зазначено, що важливим напрямком підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств є вдосконалення інструментів антимонопольного регулювання задля вирішення проблем, пов'язаних із зловживанням монополюним становищем, контролю за ступенем концентрації та максимального наближення до правил конкуренції, які склалися у країнах з розвинутою ринковою економікою. Якщо за критерій оцінювання взяти порушення антимонопольного законодавства суб'єктами економічної діяльності в Україні, то як це не парадоксально на перший погляд, з року в рік вітчизняний ринок стає дедалі монополізованим, незважаючи на зменшення кількості підприємств-монополістів. Постійно зростає кількість випадків зловживання монополюним становищем, антиконкурентних узгоджених дій, проявів недобросовісної конкуренції (табл.1). На думку автора, головною причиною такої ситуації є недосконалість вітчизняного антимонопольного законодавства.

Одним із завдань економічної політики має бути створення сучасної системи регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, скасування та попередження перешкод, які обмежують конкуренцію. Для цього необхідно продовжувати процес демонополізації шляхом зняття бар'єрів для вступу суб'єктів господарювання на існуючі ринки та стимулювання їх входження на монополізовані, вдосконалити і поширити практику проведення конкурсів (тендерів), посилити контроль за виконанням антимонопольного законодавства.

Далі дисертант акцентує на тому, що підвищення конкурентоспроможності підприємств потребує створення бізнесового середовища, яке стимулює впровадження інновацій у виробництво. Проблема інновацій є дуже актуальною, оскільки експорт вітчизняної продукції базується головно на абсолютних перевагах у виробництві цієї продукції, що не забезпечує стабільності роботи підприємств у тривалому періоді. Частка ділових підприємств, що впроваджують інновації, зменшується. Фінансуються нововведення переважно за рахунок власних коштів, а частка кредитування та інноваційного фонду у фінансуванні інновацій мізерна. Активізувати інвестиційну та інноваційну діяльність в Україні, на думку автора, можна, лише створивши сприятливий макроекономічний клімат через досягнення політичної стабільності, зміцнення виконавчої влади, проведення послідовної державницької макроекономічної та антимонопольної політики, забезпечення стабільності та наближення до європейських стандартів нормативно-правової бази економічної діяльності, створення надійної ринкової інфраструктури, ринку землі тощо.

На підставі аналізу світового досвіду дисертант вважає, що для стимулювання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) в Україні доцільно запровадити систему, відповідно до якої державні інституції укладають інноваційні угоди з підприємствами-новаторами, що передбачають механізм "податкових канікул" на певний період (наприклад, 1-2 роки). Для стимулювання інновацій варто також зменшувати розмір бази оподаткування прибутку

підприємств та організацій на суму коштів, які були скеровані безпосередньо на науково-технічні дослідження та інноваційну діяльність. Окрім цього, для стимулювання інвестицій, як передумови підвищення конкурентоспроможності вітчизняних фірм, дисертант пропонує: спрямовувати 100 % коштів, отриманих від приватизації державного майна на фінансування НДДКР, створення нових високотехнологічних підприємств та модернізацію існуючих; першочергово фінансувати інноваційні проекти в тих галузях економіки, в яких вітчизняні виробники можуть мати абсолютні або порівняльні переваги на світовому ринку; використовувати кошти Державного інноваційного фонду за призначенням, передовсім для створення сучасної інфраструктури; запровадити державне страхування ризиків пов'язаних з інноваційною діяльністю тощо.

Нарешті, стратегічно важливим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств є вітчизняний інвестиційний потенціал, для залучення якого необхідно: стимулювати процес акумулювання вільних коштів населення на банківських рахунках; перейти від безповоротного бюджетного фінансування інвестицій до надання кредитів під інвестиційні проекти з майновими гарантіями їх цільового використання; залишати кошти, що відраховуються підприємствами в амортизаційні фонди, у їхньому розпорядженні з умовою їх використання для інвестування.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, яке виявляється у з'ясуванні основних складових та чинників внутрішньої конкурентоспроможності підприємств в Україні як бази для формування ринкових відносин та прискорення зростання вітчизняної економіки.

1. У командно-адміністративній системі змагальність підприємств була повністю заглушена пануванням міністерств і відомств. Усунення змагальності ділових одиниць підриває ціновий механізм, за допомогою якого порівнюються результати і витрати. За таких умов розподіл ресурсів між галузями і підприємствами відбувається згідно з директивами центральних планових органів, що визначає структуру виготовленої продукції. Водночас підриваються стимули до зменшення витрат виробництва, підвищення якості та оновлення асортименту продукції. Товарна господарка, позбавлена конкурентних імпульсів, неминуче занепадає.

2. Присутність конкурентного механізму у національній економіці є головною умовою підвищення внутрішньої конкурентоспроможності ділових одиниць. Цей механізм постійно тримає під економічним тиском усіх виробників, спонукаючи їх до безперервного пошуку резервів підвищення продуктивності праці та поліпшення якості продукції. У конкурентній економіці купівля-продаж товарів і послуг відбувається на підставі цін, які формуються в ході взаємодії попиту і пропозиції. Ділові підприємства, в яких рівень продуктивності праці високий, досягають нижчих витрат та привласнюють більший додатковий дохід у розмірі різниці між суспільно

допустимими та індивідуальними витратами.

3. Внутрішньо конкурентоспроможними є підприємства, які завдяки ефективно організованій виробничій, збутовій, маркетинговій, управлінській діяльності, здобувають переваги над іншими товаровиробниками, виготовляють потрібну споживачам продукцію з використанням найновіших досягнень науки і техніки, оперативно пристосовуються до змін кон'юнктури ринку, оптимізують свої розміри та обсяги виробництва задля максимізації прибутку. Конкурентоспроможність підприємств доцільно аналізувати, використовуючи моделі, в яких за основу береться конкурентоспроможність продукції, а також виробничий потенціал підприємства та вплив на нього зовнішнього середовища. Ці моделі дають змогу врахувати стан чинників макроекономічного середовища, які помітно впливають на конкурентоспроможність суб'єктів економічної діяльності.

4. Недосконала нормативна база підприємницької діяльності є важливим деструктивним чинником конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Інституційно-економічне середовище, що сформувалося в Україні, внаслідок непрозорого, нестабільного та недосконалого господарського законодавства, відсутності належної безпеки підприємництва підриває стимули до легальної діяльності фірм, сприяє зростанню тіньової економіки, знижує конкурентоспроможність ділових одиниць. Головним напрямом підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств є інституційно-економічне оздоровлення економіки і передовсім стабілізація та удосконалення нормативно-правової бази економічної діяльності.

5. Для підвищення рівня внутрішньої конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідно забезпечити чітке та неухильне дотримання прав власності, їх специфікацію та формування у свідомості громадян позитивного ставлення до приватної власності. Для вкорінення і зміцнення приватного сектору необхідно спростити процедуру реєстрації підприємницької діяльності, зменшити кількість видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, підтримувати розвиток середнього і дрібного бізнесу. Приватизацію великих збиткових державних підприємств здійснювати відповідно до міжнародних стандартів на конкурсних засадах, забезпечуючи виконання новими власниками взятих на себе інвестиційних зобов'язань.

6. Економіка України може стати конкурентоспроможною лише у разі структурної перебудови її паливно-енергетичного сектору у напрямі диверсифікації постачання енергоносіїв, налагодження жорсткого контролю за фінансовими потоками у цій галузі задля недопущення зловживань та спекуляцій з боку природних монополій. Для зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників необхідна нова фіскальна політика, яка передбачає зменшення кількості податків на ділові одиниці, зведення до мінімуму податкових пільг, залишивши їх лише у окремих випадках (наприклад, для підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність), встановлення граничного коефіцієнта податкового навантаження на рівні 35-40%, створення повної правової

бази оподаткування через ухвалення Податкового кодексу України.

7. Зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників можна досягти вдосконаленням антимонопольного законодавства, зняттям бар'єрів для вступу суб'єктів господарювання на існуючі ринки та стимулюванням їх входження на монополізовані, вдосконаленням і поширенням практики проведення тендерів, забезпеченням умов для формування реального власника в аграрному секторі та розвитку цієї важливої галузі, проведенням адміністративної реформи, удосконаленням правової бази економічної діяльності, її узгодження з законодавством розвинутих країн.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шегинська Н. Конкурентоспроможність та її реалізація на макро- та мікроекономічному рівні //Формування ринкової економіки в Україні. Наук. зб. Вип. 6. – Львів: Інтереко, 2000. – С. 274-278.
2. Шегинська Н. Шегинський І. Перехідна економіка: зміст та головні завдання //Вісник Львівського університету. Серія економічна. Вип. 30. – Львів, 2001. – С. 62-66.
3. Шегинська Н. З. Збір та аналіз інформації – необхідна умова підвищення конкурентоспроможності фірми //Формування ринкової економіки в Україні. Наук. зб. Спецвип. 7. – Львів: Інтереко, 2001. – С. 114-117.
4. Шегинська Н., Шегинський І. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкової економіки //Формування ринкової економіки в Україні. Наук. зб. Спецвип. 8. – Львів: Інтереко, 2001.– С. 467-473.
5. Шегинська Н. Макроекономічна політика в Україні та конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому ринку //Формування ринкової економіки в Україні. Наук. зб. Спецвип. 9. – Львів: Інтереко, 2002. – С. 240-247.
6. Шегинська Н., Гнатюк Н., Моряк Т., Спільне підприємництво як форма залучення іноземних інвестицій в економіку України //Формування ринкової економіки в Україні. Наук. зб. Спецвип. 11. – Львів: Інтереко, 2002. – С. 438-443.

Додаткові публікації

1. Шегинська Н. З. Антимонопольне законодавство України та його роль у підвищенні конкурентоспроможності вітчизняної економіки //Актуальні проблеми формування економічної системи України. Матеріали міжнародної наукової студентсько-аспірантської конференції. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – С. 335-336.
2. Шегинська Н. З. Інформація – важливий чинник підвищення конкурентоспроможності фірми //Тези міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку XXI століття”. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – С. 140-143.

АНОТАЦІЯ

Шегинська Н. З. Макроекономічний аналіз внутрішньої конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкової трансформації економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.01.01 – економічна теорія. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2003.

У дисертації досліджуються проблеми та перспективи підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах перехідної економіки України. Аналізуються тлумачення категорій “конкуренція” та “конкурентоспроможність”, даються їх авторські визначення, розглядаються визначники та підходи до оцінки конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах переходу до ринку. Значна увага приділена аналізу впливу змін макроекономічного середовища на спроможність виробників витримувати конкурентну боротьбу. З’ясовано причини низького рівня конкурентоспроможності вітчизняних фірм. Особливу увагу приділено інституційним чинникам; проаналізовано фіскальну, монетарну та зовнішньоекономічну політику України, що проводилася в 1991-2002 роках, у контексті впливу на формування конкурентного середовища та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Запропоновано низку пропозицій щодо напрямів підвищення рівня внутрішньої конкурентоспроможності вітчизняних виробників.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, підприємство, макроекономічна політика, перехідна економіка, ринок.

АННОТАЦИЯ

Шегинская Н. З. Макроэкономический анализ внутренней конкурентоспособности предприятий в условиях рыночной трансформации экономики Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.01.01 – экономическая теория. Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2003.

В диссертации исследуются проблемы и перспективы повышения конкурентоспособности предприятий в условиях переходной экономики Украины. Уточнено значение понятия “конкурентоспособность предприятий” и исследованы его характерные черты в условиях переходной экономики; систематизированы взгляды экономистов на проблему конкурентоспособности предприятий; обобщены показатели и методики оценки конкурентоспособности предприятий, предложен новый подход к этой проблеме; исследовано влияние изменения макроэкономической среды на эффективность функционирования предприятий, антимонопольную политику Украины в период трансформации её экономики; проанализировано влияние макроэкономического инструментария на внутреннюю

конкурентоспособность сектора предприятий, определены обстоятельства, которые тормозят развитие конкурентных отношений в отечественной экономике; проанализировано влияние внешнеэкономической политики на внутреннюю конкурентоспособность предприятий.

В первом разделе – “Теоретико-методологические основы исследования конкурентоспособности предприятий в переходной экономике” – рассмотрены уровни, виды и значение конкуренции; раскрыта сущность категории конкурентоспособность, исследовано её экономическое содержание, проанализированы факторы и методики её оценки, исследовано воздействие изменений макроэкономической среды на функционирование отечественных предприятий.

В работе изучается сущность и значение конкуренции как категории на которой базируется анализ конкурентоспособности. Автор обобщает существующие в научной литературе подходы к количественной оценке способности предприятий побеждать в конкурентной борьбе, исследует исторические условия формирования конкурентной среды в экономической системе Украины и её изменения под воздействием трансформационных процессов.

Особое внимание уделено анализу причин низкого уровня конкурентоспособности отечественных товаропроизводителей, акцентируется внимание на то, что их нужно разделить на две группы: 1) те, которые сформировались вследствие пребывания Украины в составе Советского Союза; 2) те, которые возникли после провозглашения независимости.

Во втором разделе диссертационного исследования – “Проблемы и направления повышения уровня внутренней конкурентоспособности предприятий в условиях перехода Украины к рынку” – анализируются уровень конкурентоспособности предприятий на внутреннем рынке, воздействие на него макроэкономической политики страны, обосновываются предложения и направления его повышения.

В диссертации анализируются институциональные факторы внутренней конкурентоспособности предприятий. Автор считает, что в трансформационный период нужно, в первую очередь сформировать новые “правила игры” в экономике. Реформы должны быть направлены на создание новых институтов, задачей которых – повышение распределительной эффективности экономики, создание стимулов к труду, проявление предпринимательской инициативы. Из-за невозможности детально рассмотреть воздействие всех институциональных факторов на конкурентоспособность украинских предприятий, в работе сужено перечень тех, которых исследуется, к наиболее важным: отношениям собственности, правовой и нормативной базе предпринимательства.

Анализируется воздействие фискальной, монетарной и внешнеэкономической политики на внутреннюю конкурентоспособность отечественных предприятий. Фискальная и монетарная политики чаще всего используются государством для стабилизации национальной экономики,

поэтому их исследованию посвящено особое внимание.

Внешнеэкономическая политика также играет важную роль в процессе формирования конкурентной среды в Украине, что определяется её особым геополитическим положением и внешнеторговыми связями. Автор анализирует участие Украины в международном разделении труда, исследует роль импорта товаров и услуг в формировании конкурентной среды, позитивные и негативные последствия вступления Украины во Всемирную торговую организацию. Исследуются преимущества украинской экономики, возможности продуцирования конкурентоспособной продукции украинскими предприятиями, целесообразность импорта отдельных товаров, динамика развития экономических отношений с иностранными партнерами и другие аспекты внешнеэкономической политики. На основании проведенного исследования автор предлагает мероприятия для повышения внутренней конкурентоспособности отечественных предприятий.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, предприятие, макроэкономическая политика, переходная экономика, рынок.

ANNOTATION

Shehynska N. Z. Macroeconomic analysis of internal competitive strength of the enterprises in conditions of market transformation of economy of Ukraine. – The Manuscript.

Thesis for a scientific degree of the candidate of economic sciences in a specialty 08.01.01 – economic theory. The Ivan Franko National University of L'viv, L'viv, 2003.

In the thesis the problems and outlooks of increasing of enterprises' competitive strength in conditions of transition economy of Ukraine are investigated. For this purpose the basic views on the categories "competitiveness" and "competitive strength" are analyzed, their author's definitions are given, the factors and approaches to the rate of competitive strength of the domestic enterprises in conditions of market transformation are esteemed, the author's schemas are tendered. A special notice is given to analysis of influencing of variations of macroeconomic environment on capacity of the producers to win competition. Are determined reasons of low level of competitive strength of domestic-owned firms. The special notice is given to the influence of institutional factors on competitiveness of enterprises. The fiscal, monetary and trade policies of Ukraine conducted during 1991-2002 years are analyzed in a context of influencing on competitive environment formation and increasing of the domestic producers competitive strength. It was made a series of the offers for heightening the level of internal competitive strength of the enterprises.

Keywords: competitiveness, competitive strength, enterprise, macroeconomic policies, transition economy, market.

Підп. до друку 18.04.2003. Формат 60×84/16. Папір офсетний № 1
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 1,25.
Облік.-вид-арк. 1,0. Тираж 100 прим. Зам. № 136.

Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка.
79000 м. Львів, вул.. П. Дорошенка, 41.